



Dame i gospodo, drugarice i drugovi, dozvolite mi da Vas, u ime organizatora, još jednom srdačno pozdravim.

Okupili smo se uoči 70. obljetnice Dana partizanske mornarice i 50. obljetnice otkrivanja ovog velebnog spomenika „Galebova krila“, kojeg je otkrio VK NOVJ J.B.Tito. Čestitam Vam jubileje!

Nakon opsežne talijanske neprijateljske ofenzive na Biokovu od dijela preživjelih boraca 5. čete, bataljuna „Josipa Jurčevića“ u malom primorskom- ribarskom mjestu Podgora formiran je 10. rujna 1942.g. PRIMORSKI VOD.

Službeno je 10. kolovoza 1945.g., taj datum proglašen praznikom, Dan mornarice, a 10. rujna 1962.g. preimenovan je u Dan ratne mornarice i pomorstva.

Konačno, 10.09.1977.g, mornarica mijenja nazivlje u Dan ratne mornarice, pomorstva i riječnog brodarstva, koje ostaje sve do raspada SFRJ, početkom 90-tih godina 20. stoljeća.

Poštovani,

Pomorska prošlost naših naroda na istočnoj obali Jadrana ispunjena je neprekidnim borbama za opstanak, slobodu i nezavisnost. U tim divovskim višestoljetnim borbama naš čovjek je srastao s morem, od 7. stoljeća do danas boreći se protiv tuđinskih osvajača i ugnjetača, za svoj opstanak.

Naš čovjek nebrojeno puta je iskazao herojske podvige. Slavne-pobjedonosne tradicije ostavili su nam: hrabri gusari od rijeke Neretve do rijeke Cetine, uskoci, smjeli kapetani i moreplovci, dubrovačko-bokeljsko brodarstvo i pobuna mornara u austrougarskoj vojsci. Darovanje hrvatskog Primorja i najvećeg dijela Dalmacije Kraljevini Italije, 18. svibnja 1941.g., kod velikog dijela dalmatinskog puka prelilo je čašu. Odgovor je bio: „Pucanj iz ustaničkih pušaka za nacionalno oslobođenje i socijalnu pravdu, za svoj dom, za svoj hrvatski jezik, za svoju hrvatsku

kulturu i za sve ono, što su stoljećima tuđinci satirali i oduzimali“.

Od svih predratnih političkih stranaka, jedino se KPJ i KPH, na čelu s J.B. Titom stavila se na raspolaganje okupiranom narodu, u duhu svijetlih i bogatih tradicija naših predaka.

Poslije pogibelji i mučkih strijeljanja boraca prvih partizanskih odreda Dalmacije, Dalmaciju je zavilo u crno. Od tog momenta, ustanak u Dalmaciji je planuo!

Veliki hrvatski pisac, borac NOR-a i ličnost od povijesnog značaja, Vladimir Nator, iz bosansko-hercegovačkog bespuća, daleko od rodne Dalmacije, piše: „Neka se svaka dalmatinska planina prometne u partizansku tvrđavu, svaki naš zaljev u gusarsko gnijezdo protiv otimača našeg mora, svaki naš otok u klisuru od koju će se razbiti lađa grabežljivog okupatora“. Pismo završava porukom: „Prodičimo Hrvatsvo, koje su izdajice i mlitavci ukaljali. Dalmatinska Zagora i Primorje, neka se listom ustane!“

Najpovoljnije uvjete za otpor na moru, od svih primorskih krajeva, imala je Dalmacija, kroz aktivnosti: partizanske pomorske veze, diverzije i sabotaže na brodovima u luci, vađenjem morskih mina iz mora i dr. aktivnosti.

Na oslobođenim područjima priobalja podno Biokova stvoreni su uvjeti za početak ustaničkih oružanih akcija. Prvu oružanu ustaničku akciju izveli su biokovski partizani 23/24. siječnja 1942.g u Gradcu n/m, gdje su osim borbe sa ustaškim žandarima zarobili m/j „Merkur“, iz kojeg je izvučeno oko 100 tona hrane.

Iz tih i drugih aktivnosti, 10.rujna 1942.u Podgori formiran je Primorski vod za obranu i zaštitu priobalja i za uspostavljanje glavnog pomorskog koridora s otokom Hvar.

U sjevernoj Dalmaciji formirana je Primorska četa za oružano djelovanje u rajonu: od Šibenika i Skradina do Biograda n/m i Benkovca.

Sredinom prosinca, na oslobođeni teritorij Biokova, dolazi nekolicina mornaričkih časnika i dočasnika, na čelu s mornaričkim poručnikom Velimirom Škorpik iz tzv. Hrv.mornarice, u organizaciji OK KPH Makarska.

Po dolasku, za mornare tzv. Hrv.mornarice izdaju Proglas, u kojem pišu: „Kucnuo je čas da se mi mornari dignemo na noge... Naša flota je izdajnički prodana neprijatelju... Naši brodovi, pod neprijateljskom zastavom, topovima tuku po našim selima i gradovima... Paveliću nije stalo do nas, kao što mu nije stalo ni do Dalmacije, ni do našeg divnog Jadrana...“.

VŠ NOVJ, na čelu s J.B.Titom, iz dubokog zaleđa Dalmacije, zajedno sa Štabom 4. operativne zone, čiji je komandant bio Vicko Krstulović, zbog ogromnih uspjeha dalmatinskih boraca na moru, donio je odluku o formiranju Sekcije ratne mornarice, pri Štabu 4. operativne zone, 18.12.1942.g.

U Biokovu, selo Šošići, 07.siječnja 1943.g formirana je 4.dalmatinska brigada, a u Podgori Prvi mornarički odred, 23. siječnje 1943. Kapitulacijom Italije u rujnu 1943., u Dalmaciji i Istri ojačan je partizanski pokret.

Mornarica, osim uspjeha na bojnopolju Jadrana i u priobalju, pomaže partizanske kopnene snage u uspostavljanju komunikacija s otocima i obratno.

Glavni štab Hrvatske, kninskom sektoru 17.09.1943.g, naložio je formiranje , Obalnu komandu, od ušća rijeke Krke do otoka Premuda. Organizacijsko jačanje Obalne komande s proširenim zadacima, uvjetovalo je da se formiranjem Komande mornarice za sjevernodalmatinsku obalu i otoke.

Za srednju Dalmaciju, u Splitu, 19.09.1943.g formirana je Obalska komanda, a dva dana kasnije bataljuni: Brača, Hvara, Visa i Šolte postaju Prva otočka brigada. Formiranje Druge otočke brigada uspostavljena je veza sa savezničkim pomorskim snagama u Italiji, od krupnog značaja za mornaricu, koja je početkom listopada imala osam flotila naoružanih brodova ili 33 broda. Od korčulanske, lastovske i pelješke flotile, 10. listopada 1943.g, formirana je Grupa južnodalmatinskih flotila.

Štab mornarice je formirao 6 pomorsko obalnih sektora, od Tržića do Bojane.

Odlukom VŠ NOVJ, od 18.10.1943. mornarica dobiva naziv Mornarica NOVJ i POJ. Štab počinje s radom 25.10. na otoku Hvaru, gdje ostaje do kraja godine. Krajem godine prebacuje se na otok Vis. Formiranjem mornarice u ovom obliku, postaje trn u oku njemačkom komandantu Admiralu Jadrana. Njegova naredba je bila: „Komunističku ratnu mornaricu u začetku uništiti“. Nije se šalio, već je poduzeo široku ofenzivu u tri etape. Glavninu Njemačkih udarnih snaga na svoja leđa primile su jedinice 26. dalmatinske divizije i mornarice. U tim teškim, složenim i neizvjesnim okolnostima, komande NOVH i NOO, da bi spasili narod od pokolja, nije im preostalo ništa drugo nego da organiziraju Zbjeg za oko 40.000 stanovnika: djece žena i staraca, s područja Pelješca, Biokova i drugih dijelova Dalmacije, na više otoka i otok Vis, da bi bili zbrinuti u južnu Italiju i sjevernoj Africi. Osim ove pomorske operacije, mornarica je prevezla i oko 16.000 ranjenih partizanskih boraca u južnu Italiju uspješno, uz brojne rizike i teškoće.

Njemačkom okupatoru, kao i talijanskom nije pošlo za rukom da unište narod i NOVH.

Borci 26. divizije i mornarice nisu posustali već su nastavili s prepadima i desantima na svim važnijim otocima, dok nije došlo naređenje VŠ, da se krene u oslobađanju Dalmacije.

U završnim operacijama, sa širokog područja Zadra, mornarica NOVJ nalazila se na lijevom krilu 4. armije preko Istre do Trsta. U sklopu mornarice djelovalo je i pomorsko pješačstvo koje je osnovao odlukom glavni štab NOV Hrvatske.

Mornarica NOV po sastavu, bila je u početku Hrvatska a pri kraju rata činili su je oko 90% Hrvati, oko 6% Slovenci i 1,5% Srbi. Partizansko ratovanje na Jadranu povijesno pripada Vrhovnom komandantu J.B. Titu, jedinicama GŠ Hrvatske i bogatstvo tradicija hrvatskih mornara i ribara.

Višestoljetne bitke Hrvata na Jadranskom moru, a osobito u NOB-u, splele su čvrsti i neuništivi pleter, iz kojeg se rađa Hrvatska ratna mornarica u Domovinskom ratu.

Ne mali broj hrvatskih rodoljuba napušta JRM, stavljajući se na stranu hrvatskog ugroženog naroda, te zajedno s pomorcima i ribarima stvaraju HRM. Za prvog zapovjednika imenovan je admiral Sveto Letica, učesnik NOR-a čije je rodno mjesto Podgora. HRM, u neravnopravnoj borbi s neprijateljskim dijelom JRM, pobjedom, učinila je Jadransko more slobodnim od svakog tuđina.

Dakle, Dalmacija je za pobjedu NOB- 1941-1945. dala 111.677 boraca. U Dalmaciji je formirano 48 partizanskih odreda, 18 brigada, 4 divizije, i proslavljeni 8. dalmatinski korpus, mornarica NOVJ, zrakoplovne jedinice i jedinice vojne vlasti u pozadini – 7 vojnih područja, 23 komande mjesta, 5 komandi gradova, više drugih sustava – četa i samostalnih vodova.

U Dalmaciji je za oslobođenje Hrvatske poginulo oko 33.000 osoba, od toga u jedinicama NOVH oko 18 tisuća, a oko 15 tisuća su žrtve fašističkog terora i žrtve rata. Kroz logore je prošlo 82.000 osoba, u Zbijegu u Italiji i Africi bilo je oko 39.000, a prognano i deportirano oko 15 tisuća Hrvata.

Narod Dalmacije i njegovi partizani razbili su i istjerali talijanskog i njemačkog okupatora, vojsku i vlast NDH i četnike Draže Mihailovića. Konačno su oslobođeni svi Hrvatski teritoriji koji je oteo tuđinac. To je veliko djelo pobjede antifašističke Dalmacije i Hrvatske u 2. svjetskom ratu.

Poštovani,

Ova ogromna povijesna dostignuća naših predaka, kako na kopnu, tako i na moru, a osobito u NOB-u i u Domovinskom ratu, na naše opće zaprepaštenje, dok je trajala agresija Srbije i Crne Gore na Hrvatsku „rađaju se“ i izbijaju na površinu domaći maštoviti revizionisti i vandali u Mussolinijevu, Hitlerovu i Pavelićevu duhu, koji pokušavaju „korigirat“ povijest brisanjem samoupravnog socijalizma, kako bi na njegovom mjestu lukavo podmetnuli „komunizam“, iako se dobro zna da komunizma nigdje nije bilo, kao humanog i pravednog društva.

Počinjene ataci na antifašizam Hrvatske, počev od udžbenika povijesti osnovnih i srednjih škola, masovnog uništavanja, brisanja i sklanjanja spomena na antifašizam, činjenje od partizana „komunističke zločince“, iznošenje bezbroj poniženja i omalovažavanja na spomen partizana, što nam često priređuju razni Razumi, nije ništa drugo nego plod bezumlja, čiji protagonisti neće umrijeti, nego će umirati „u vlastitoj agoniji“ ili „u jadu i bijedi vlastitog srca“.

Biti protivnik antifašizma je stvar izbora, a biti protivnik nacije je nesreća. S toga, čuvajmo čast i obraz! I, mi smo kao narod dostojni života pod Suncem, u savezu slobodnih i preporođenih naroda.

Zaključujem ovo obraćanje s vizionarskom porukom, Titovom: „Tuđe nećemo, svoje ne damo“, uz pozdrav: „Smrt fašizmu – slobodu naroda!“

Krešimir Sršen, prof.

Podgora, 09. rujna 2012.